

ТМГ. XXXVIII	Бр. 1	Стр. 229-240	Ниш	јануар - март	2014.
--------------	-------	--------------	-----	---------------	-------

UDK 008:178.9

Претходно саопштење

Зоран Аврамовић

Примљено: 25. 12. 2013.

Институт за педагошка истраживања

Ревидирана верзија: 14. 1. 2014.

Београд

Одобрено за штампу: 18. 2. 2014.

ТРИЈУМФ ЧУЛНЕ КУЛТУРЕ И УМЕТНОСТИ*

Апстракт

Текст је усредсређен на разматрање темељне промене културног обрасца савременог капиталистичког друштва. Полазна мисао је теоријски поглед Питирима Сорокина на савремену културу у којем доминира појам чулна култура. Ова мисао се допуњава новим појавама у савременој култури које подстичу њен чулни карактер – глобализација, интернет технологија и уметност као чулност без идеје.

Кључне речи: Сорокин, чулна култура, глобализам, интернет, антиуметност

TRIUMPH OF CULTURE AND ART OF THE SENSES

Abstract

This paper considers the fundamental changes of cultural patterns of the modern capitalist society. The key point is the theoretical view of Pitiram Sorokin on the contemporary culture, in which culture of the senses is the prevailing concept. This view is expanded with new phenomena in the contemporary culture that favour its sensory character – globalism, the Internet, and art as sensory experience without the idea.

Key Words: Sorokin, culture of the senses, globalism, the Internet, anti-art

zoran.a@sezampro.rs

* Чланак представља резултат рада на пројекту „Од подстицања иницијативе, сарадње и стваралаштва у образовању до нових улога и идентитета у друштву“, број 179034 (2011-2014), чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ПОДСЕЋАЊЕ НА СОРОКИНА

После 600 страница невероватне ерудиције и систематике Питирам Сорокин у књизи *Друштвена и културна динамика* (2003) прелази на завршно поглавље следећим, понесеним поетским речима:

„У дубокој смирености приближавмо се крају дугог и смелог ходочашћа наше анализе структуре промене културе. Све што нам још остаје јесте да, на основу општег утиска који смо стекли, бацимо последњи поглед на трагичну сцену сумрака чулне фазе наше културе. Учинимо то са свим саосећањем учесника у трагедији и са непоколебљивом надом човека који види даље од најближег видокруга“ (Sorokin, 2003, стр. 613).

У тексту који је писао 1934. године *Криза нашег доба* Сорокин тврди да западно друштво и култура доживљава једну од најдубљих и најзначајнијих криза свог живота. „То је криза чулне културе која је сада у својој фази презрелости, културе која је доминирала западним светом последњих пет векова“ (Sorokin, 2003, стр. 557).

Књига се завршава чланком *Сумрак наше чулне културе и шта после ње. (писаном од 1937. до 1941)* у коме се такође подвлаче основне карактеристике данашњег стања западне културе. Оне се свODE на дубоку кризу вредности, неких институција, демократије, стваралачке културе.

Култура у епохи разобручене чулности постаје „културно смелтиште“. Ту ће се наћи „несварени културни елементи“ и креативност у одумирању. Уместо великана, места заузимају медиокритети и псеудомислиоци, псеудописци и псеудосликарџи. Уместо креативне префињености појављује се квантитативни колосализам („што веће – то боље“), техника замењује генија, информација мисао. Велике културне вредности прошлости се деградирају (украс на производима масовне културе).

Вредности духовне културе губе опште важење. Оне се атомизују, уместо њих добијамо „мишљење“. Оне су огрезле у материјализму, оне су остале без духовног и божанског. Занемаривање граничне линије између вредности и невредности (праведног и неправедног, лепог и ружног) доприноси нестанку њиховог универзалног прихватања. Преовладавање чулних вредности допринело је обезвређивању човека. Човек се све више схвата као „хумани робот“.

Слобода се претвара у мит за већину људи и постаје самовоља једне осине мањине. „Неотуђива права се неће поштовати, а све свечане декларације о њима служиће само као обичан декор и лепа маска за необуздану принуду“ (Sorokin, 2003, стр. 615).

Да ли је ова Сорокинова суморна слика културе у којој доминира чулно доиста кључна тенденција савременог постојања човека и нација? Има у његовим тврдњама нечег пророчког: дух је у дана-

шњем свету у дефанзиви. Шта је то што у савременој култури производи чулност без духа? Бар три извора савременог обездуховљења културе су: глобализација националне посебности, експлозивни породор интернета, стваралаштво без великих тема и зараза експериментисања.

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРЕ – ПОТИСКИВАЊЕ ТРАДИЦИЈЕ

Основни појмови културе концентрисани око *човека који обогаћује свој дух*, који својој *души* тражи изражајни облик, који доживљава и проучава свет у коме историјски живи. Тако су мислили класични проучаваоци културе крајем XIX и почетком XX века. Свет човекове културе се разумева као *целина* стваралачких остварења заједнице, било имплицитно (Шпенглер, 1989) или теоријски утемељено (Malinovski, 1965; Sorokin, 2003). Дакле, култура је целина човековог постојања.

У таквом поимању културе однос према *традицији* је од суштинског значаја и то у две равни: као одржавање и као прерада духовног и материјалног наслеђа. Све типологије културне историје људске врсте (Шпенглер, 1989; Sorokin, 2003, Данилевски, 1994) засноване су на увиђању огромног значаја традиције за културни живот људи.

Социјални оквир постојања и развоја културе је *нација*. Она има пресудан значај за настанак, постојање и промену културног погледа на свет. Богатство култура се показује посредством националне душе и облика. Али, национална култура није опозитна страном. У њима се процес културног сазревања у контексту више култура (национална – страна) именује као „енкултурацијски конфликт“. Свака култура показује различита обележја и различите могућности решавања одређених ступњева напетости као што су отвореност, индивидуалност, различитост, начини мишљења. Отвореност подразумева културне промене до којих долази у додирима и мешањима између култура, диференцираност показује различитост слика културе, а не само једну, рефлексивност потврђује промишљање и других култура, а не само оне којој ученик (или грађанин) припадају, индивидуалност је напор да се ослонац субјективности пронађе у себи а не у другим ентитетима.

У савременој култури која се обликује у глобалистичком амбијенту, „енкултурацијски конфликт“ је добио друга значења. Није више реч о плодном прожимању националног и страног већ о поступном нестајању националног у страном (глобализацијском). Парадоксално, овакве тенденције увидео је руски мислилац Данилевски средином XIX века.

„Пренети цивилизацију неком народу очевидно значи приморати тај народ да усвоји све културне елементе (религиозне, обичајне, социјалне, политичке, научне, уметничке) до те мере да буде потпуно прожет њима, да би могао да делује у духу онога који му је то предао, тако да би макар делимично био на његовом нивоу, да би био његов супарник и, истовремено, настављач правца“ (Данилевски, 1994, стр. 199).

Преношење цивилизације одвија се између утицаја и пресађивања.

Глобализована култура је усмерена на промену темељних одредница малих култура. У томе јој помажу американизоване социјалне вредности, као што су слободно тржиште, инструментални ум, индивидуализам. Њен је циљ да промени однос локално-глобално и да све утопи у глобално. Али, кључни „задатак“ нове, глобализоване културе открива се у промени темељних значења националних симбола. Култура је скуп симбола чија су значења устаљена за одређену заједницу. Она је колективно памћење. Процес симболизације, који је претпоставка рађања културе, одвија се путем стабилизације значења најпре говорним а потом и писаним језиком.

„Људска заједница почиње да има културу тек онда када се одређена сума знакова за све чланове заједнице састоји само од елемената који су за све њене чланове повезани са *идентичним значењем*“ (Bauman, 1996, стр. 76).

Овде смо код угаоног камена нашег разумевања глобализоване културе. Њен је план да управо ова стабилизована идентична значења раствори, разлије и да тако чланови мање културе изгубе међусобну везу. Поред медија и образовања, продор глобализацијске културе огледа се и у другим областима друштвеног живота – у економији, култури, забави, спорту.

Потребно је разликовати дугорочни и краткорочни циљ глобализацијске културе. Када је реч о овом другом циљу, онда се мора подвући јачање забавно-спортског дела културе. То је онај део културе који Питирам Сорокин именује као чулна култура која се састоји из три варијетата од којих су значајна два: А) пасивно-паразитски експлоатише и користи спољну стварност („Уживај у данашњем дану“, „Живот јер кратак“), Б) цинично користи свет стављањем и скидањем маски (лицемери, сналажљиви, послушни).

Талас забаве, игре, спорта, уопште духовно празног живота уз материјалну похлепу је оно кључно обележје савременог друштва и културе. Мед дана, сласт свакодневнице је постало оно суштинско, а оно што је духовни напор, идејни рад гурнуто је на маргину, као нешто непотребно. Ериксен је тачно приметио да „савремена култура страшно хита, а нигде не стигне“ (Eriksen, 2003). Ова преовлађујућа

култура забаве већ се именује као „кокаколизација“, „мекдоналдизација“ стила живота.

Глобализацијска култура наилази на препреке. Традиција јој је велика сметња. Свака култура носи у себи нешто од памтивека дубинско, архаичне симболе, духовни почетак. Културна археологија открива митолошке, верске, књижевне, дискурзивне слојеве прошлости. Традиција није ни историја, ни наслеђе, ни прошлост. Традиција се изводи из предања, из онога што се *преузима* из прошлости и преноси на савременост и будућност.

Свака генерација у прилици је да дефинише свој однос према предању, да интерпретира културно наслеђе које није увек културолошко већ често у функцији других друштвених, идеолошких и политичких циљева. Када се разбистре све поменуте разлике, под појмом културне традиције треба подразумевати онај део прошлости који учествује у стварању *идентитета* (културних образаца) и *континуитета* са три кључна сазнајна и доживљајна елемента националне културе: 1) *јавна свест* о наслеђеним духовним и материјалним вредностима, 2) *институције* као што су породица, школа, црква, држава и 3) *стваралачке личности* у уметности, науци, религији, држави.

Културна традиција се налази између одбране и напада (Аврамовић, 2011). Притисак глобалистичког постмодернизма на вредности традиције све је снажнији. Колоквијални дискурс се своди на «окренимо се будућности» што значи да је традиција баласт кога се треба ослободити. У одбрани од свести која се залаже за радикални дисконтинуитет треба рачунати и на аутокритику држава које шире нову западну идеологију глобалистичког искорењивања, а које по истраживањима Арнолда Тојнбија своју економску, војну и политичку моћ усмеравају и према уклањању „особених култура“. А треба веровати да ће се појавити елита националне власти која ће напустити политику по којој ће нама бити добро ако се одрекнемо слободе и права на изражавање својих интереса, вредности и потреба.

Нема доказа да оно што је традиција треба да буде преузето у будућности. Али, традиција је *најрационалнија могућа основа* за избор између различитих облика модерности. Другим речима, традиција није опозит промени, при чему није неважно о каквој промени је реч. А треба додати и чињеницу да се код великих стваралачких личности, културних група, институција могу уочити хибридни примери комбиновања традиције и модерности (традиционализма и модернизма). Стваралац може да буде модерниста у свом делу а традиционалиста у идејнополитичком опредељењу. И супротно.

ИНТЕРНЕТ КУЛТУРА – ПУТ У САМОДОВОЉНОСТ

Појава интернет културе условљена је технолошким и привредним развојем друштва и државе. Информационо друштво, само име говори, заснива се на стварању, ширењу, коришћењу информација које су значајне за друштвене делатности и све друге активности појединаца и друштвених група. Интернет културу можемо разумети у контексту информационог друштва.

Крајем XX и почетком XXI века дошло је до екстремне персонализације медија. Друга карактеристика је њихова интернационална повезаност. Нови медији све снажније намећу виртуелни идентитет, заправо конструкцију постојања: културна активност потрошача, активност публике. Велика је концентрација неких облика културних активности на интернету: комуникација, инфомисање, куповина-продаја, забава, образовање, политика, уметност, језик, мода, спорт. Интернет култура промовише ново схватње субјективности – слободна размена информација. Појединац је корисник мреже који конструише свој идентитет. Интернет је справа која ослобађа говор корисника, на мрежи је смањена контрола од стране супер ега, корисник постаје учесник културе а не само публика и прималац.

Ова култура повезује продукцију и публику утолико што корисника ставља у позицију „уради сам“. Односно, корисник ствара своја значења и подстиче активност на мрежи. Интерактивност је уграђена у мрежу. То је технологија која нас нагони да реагујемо, да претражујемо и да стварамо индивидуални садржај.

Појам сајбер културе означава социјалне и културне промене које се одвијају под утицајем информационе технологије и науке. Ова култура је повезана са кибернетиком, компјутеризацијом, дигиталном револуцијом, киборговањем људског тела (Marshall, 2004; Groothuis, 2003). Другим речима, сајбер култура користи компјутере али и предаје (утицај, пресађивање) другима посредством компјутера.

Интернет култура је део сајбер културе. Као нови мултимедијски облик, интернет проширује комуникацију на писмо, телефон, часописе, телевизију, филмове, музику, на све оне медије који су били не тако давно одвојени.

Поред овог инструменталног аспекта медијске културе, морамо се осврнути и на оне облике културне праксе који су настали око нове технологије. Са новим начином комуницирања – мреже – долази и до нових значења, смисла, знања, креације. Али какву културу промовише интернет култура? Да ли стваралачку, сазнајну, хедонистичку, духовну? Жан Бодријар (1991) би, да га парафразирамо, рекао да се ствара једна хиперкултура која се разликује од реалне и традицијске културе.

Шта је ново донела интернет култура? Да ли је то облик културе који нема или има минималне везе са наслеђеним облицима

културе? Лако ћемо запазити да је *однос према традицији* значајно другачији. Уколико се не ради о меморисаној традицији, улажење у библиотеке и научне енциклопедије, онда је то култура тренутка, култура on line.

Традиционална култура је отворена за критичку мисао. Она је ваздух сваке културе. Критика је гурала дух напред и померала границе лепоте и истине. Традиционално схватање културе обухвата сва три значења појма култура. Култура је атрибут људске врсте и то се снажно аргументује у Шпенглеровом и Сорокиновом делу, али је такође и обележје културне елите сваког народа. Азумева се на ексклузивитички начин, као дело изузетних појединаца. Она подразумева духовни напор у трагању за изразом свога ја и истиноом, крчи путеве самореализације, обликује човеков унутрашњи живот и припада горњим друштвеним слојевима.

Друга карактеристика интернет културе је померање од доживљаја, од душе према *информатичком знању*. Знање на интернету тражи алате и процедуре долажења до информација или њеног стварања. Нема ту мисаоне дубине и снажних осећања. Нема видљивог понашања, имица у ходу, мимици лица, невербалној комуникацији.

Интернет култура је изразито *антиелитистичка*. Стваралачка култура се обликује кроз изразито *јакe индивидуалности*. Личност је носилац културног идеала (Markuze, 1977). Ствараоци формирају културну елиту једне нације. У том контексту, традиционална култура подразумева однос *ствараоци – публика*, при чему ова друга доживљајно присваја културне производе. У том смислу, јасно се диференцира културна публика на поткултурне и контракултурне групе (професионалне, село-град, омладинске, етничке).

Интернет брише границу између аутентичних стваралаца и аматера. Свако ко рукује алатима може да пише, да слика, да снима филмове мобилним и да их пренесе на интернет. Да ли то значи да је интернет култура облик масовне културе? Да. Она је део масовне културе. То је већ самом чињеницом да користи средства масовне комуникације. Она је свеprisутна, осредња, мозаична, ствара кич-производе, репродуктивна је, преплављена је лаким садржајима.

Интернет култура је по својим учесницима и производима *интернационална*. За интернет не постоје границе. Чињеница да нема пасоша, авиона и возова, бродова и аутомобила који преваљују простор да би комуницирали и ступили у непосредан друштвени однос, казује да се ствара нови културни идентитет. Он није претежно националан већ превише интернационалан. Он се конструише а није дат. Другим речима, он је у мрежи глобализације.

Суштина интернет културе је у њеној *моћи посредовања*. Техничка направа која тако успешно посредује између милиона људи у свим крајевима света, која ствара мрежу свих корисника интернета,

онај је атрибут који суштински разликује традиционалну и интернет културу. Осећања, мишљење, веровање, понашање посредовано је новим комуникационим технологијама. Откуцаје срца заменио је звук компјутера (Kelner, 2004).

Интернет култура је до краја *ослободила индивидуалност човека*. За њу не постоји публика. Свако је у могућности да интерактивно делује, да се самопредстави, да пише своје импресије и асоцијације. Свако је свој маркетинг. На овај начин критичка мисао се маргинализује и неутрализује.

На интернету је много антивредности, кича, површности без дубине и аутентичног доживљаја. Брзина у развоју интернета, појетификација технологије, стална промена активности корисника, али и неовлашћен продор у информације – хакери. Најкрупнији проблем «нове» културе је све већа зависност од интернета (Internet Addiction Disorder). Она је снажан допринос нарцистичкој култури. Расте опседнутост собом, својим ја и предност се даје свом телу, изгледу, здрављу и вечној младости. Тежња ка тренутним задовољствима макар и виртуелним. Равнодушност према прошлости и будућности. Важно је бити испуњен у тренутку.

АНТИУМЕТНОСТ КАО УМЕТНОСТ

Шта се догађа у савременој уметности? Колико следи идеал естетског а колико се предаје хедонистичкој култури и медијско-тржишној инструментализацији?

Уметност је чулни израз мисли и осећања, њено поље изражајних форми је неограничено а у том пољу влада слобода стваралаштва. Ту се затвара круг. Нема судије у уметничком стваралаштву. Све се може прогласити уметничким делом. Шпенглерова разлика између радника и ствараоца у уметности има теоријску вредност. Радник у уметности има све могућности да се прогласи ствараоцем, а ако за његову „стваралачку“ скаламерију нађе бар једног читаца (гледаоца) он ће себе видети у храму националне културе и уметности. Они који теоријски и критички суде о естетским вредностима уметничког дела немају никаквог начина да спрече оне којима се не-књижевност „свиђа“, којима се „допада“ и који у њој „уживају“. То је цена коју уметност мора да плати. Музичко стваралаштво једини је симболички израз душе који ће и даље чувати достојанство естетског.

Савремена уметност не може да одговори на изазов новог осим ако није надахнута разарањем традиционалних уметничких форми.

„У двадесетом веку равнотежа између традиције и потребе за новим била је више пута поремећена због лоше схваћеног авангардизма... Деструкција је тако постала апотеоза овог ратничког

авангардизма. Она се устремила да уништи вековну културну традицију... Обезвређивање прошлости изгледа да се хвали као кључ напретка“ (Солжењицин, 2012).

Али шта долази на место рушевина културног и уметничког наслеђа? Шта преостаје када нема Бога, нема истине, када је све постало релативно, а свет постао текст, како нас уверавају постмодернисти? Остаје царство чула. Порнографија је заплуснула савремену српску уметност. Књижевност у своје корице прима све више такву грађу, позориште је одавно скинуло глумце, филм је најмање отпоран на порнографску слику. Само музички облици чувају сву лепоту душе која хоће да се уметнички изрази.

Појмови еротског и порнографског означавају разлику коју ваља имати увек на уму када се расправља о сексуалном као делу уметничке форме. Еротско је саставни део уметничке снаге, порнографско, као огољена телесност (чулност), то не може да буде. Када је љубавни израз телесног само наговештен, када се покаже део чулности жене или мушкарца, онда то, под условом да је уметник стваралац а не радник, добија снагу естетског. Речи – „слатки, још, још“ у роману Милоша Црњанског садрже еротски набој који је уједно и моћан уметнички израз. У њему се крије страст душе и тела. Али, велики српски писац свему томе налази форму (Авгачовић, 2009).

Узмимо било који порно роман који се кријумчари под именом књижевност. Без именовања аутора, њихове слике се лако препознају у штампаним и електронским медијима у којима се представљају као припадници књижевног сталежа. На страницама тих књига читалац је у прилици да, уз један псовачки језик, чита описе чисте порно сексуалности, без грама душе и духа. Огољена сексуалност, ето „иновације“ самоименованих књижевника. На страну остављам једноставну (новијарску) реченицу, сиромашну мотивацију ликова, фабулативност оваквих штива, сам језик. Овде је реч о простачким темама које се кријумчаре као књижевност. Најмисаонији лик у српској књижевности, Иван Галеб приметио би да је „баналност смрт уметности ... а још горе намерна оригиналност“. А шта тек рећи о вулгарности и порнографији?

Савремени српски филм се отворио према псовачком језику а они смелији од еротског иду према порнографском. Да ли се сећамо сјајних ауторских филмова генерације 70-их година, Саше Петровића или Живојина Павловића? Данас се техничка страна филма узима као „развој“. На платну се нижу улични и простачки говор. У чему је уметност псовања и чисте сексуалности? Чујемо одговор да је то живот. Па све је живот али није све уметност.

Изгледа да савремена позоришна представа не може да прође без високе сексуализације (псовке, скидање одеће, полни односи на сценски начин). Не тако давно, рекламирана је једна позоришна група из унутрашњости Србије са представом о силовању једне девојке.

Глумица и глумци су физички „глумили“ сексуално насиље, дакле изводили оно што се може видети за исте паре у подрумима малих улица на Пигалу. У Паризу, у делу града који је Балзак назвао „рана Париза“, за шаку новца може свако да гледа сексуални акт на сцени, три метра од својих очију. Карактеристика тог чина је да се сексуалне оргије одвијају без речи, уз музику, или са мало речи. У Београду нема Пигала али има позоришних представа у којима има, како рече недавно једна ауторка „свега па и секса“ (заправо, како се испоставило, порнографије). У чему је разлика између подрума на Пигалу и савремене порно позоришне представе? У томе што писци позоришних комада никада не би пристали на оцену о порнографији у њиховом сценском умећу. Можете их убеђивати са сијасет естетичких аргумената да еротско није брутална телесност, да порнографско не може бити симболички израз душе већ самим тим што је чисто телесно, и нећете успети. Они се бране именом уметности. А то је већ моћна одбрана.

Уметност је чулни израз мисли и осећања, њено поље изражајних форми је неограничено а у том пољу влада слобода стваралаштва. Ту се затвара круг. Нема судије у уметничком стваралаштву. Све се може прогласити уметничким делом. Шпенглерова разлика између радника и ствараоца у уметности има теоријску вредност. Радник у уметности има све могућности да се прогласи ствараоцем, а ако за његову порнографску скаламерију нађе бар једног читаоца (гледаоца) он ће себе видети у храму националне културе и уметности. Они који теоријски и критички суде о естетским вредностима уметничког дела немају никаквог начина да спрече оне којима се порнографска књижевност „свиђа“, којима се „допада“ и који у њој „живају“. То је цена коју уметност мора да плати. Уз мањину стваралаца изузетне уметничке снаге израза, увек ће ићи већина која се покрива именом уметника, која кријумчари своја шунд дела као уметничка, и они који је инструментализују. На традицији класике, музичко стваралаштво је једини симболички израз душе који ће и даље чувати суштину естетског.

Два се питања овде отварају. Како се поставити према најезди сексуалности у уметност? Каква је блиска будућност уметничког стварања у Србији?

Наравно, забране порнографских уметничких садржаја се не могу подржати. Тако нешто не може да се примени ни на таблоидне новине. За оне који на било који начин учествују у уметничком животу, а осећају да експлицитни секс прети самом бићу уметности, преостаје стручна и јавна критика. Право на критику је свето право цивилизације и модерне културе. Они који верују да је порнографија уметничко дело такође имају право да у тако нешто верују али морају бити спремни на критику.

Друга забринутост тиче се блиске будућности уметничких израза. Форсирање чулности без духа упућује на закључак да су велике приче о драми човека у уметности завршене и да преостаје оно анимално које се до сада кретало у границама еротског. Трагедију замењује забава, духовна празнина, телесно уживање. Искорак је направљен и сада се питамо шта ће уметник смислити и изразити. Време мења значења појмова па је и уметност дошла на ред. Оно што је некада било уметност не мора да буде и данас. Хегеловска идеја у чулном облику, сада се јавља као чулно без идеје. А сутра, можда без чулног и без идеје.

Чулна култура је више окренута спољашњем а не унутрашњем животу. Духовно је потиснуто од физичког, материјалног, потрошачког. Свакодневна култура и „терор доброг изгледа“ (показивање и откривање тела) суштинске су карактеристике чулне културе.

Културна активност појединца је сведена на учешће у забави. Појављује се проблем ауторског идентитета и порекла материјала (фалсификат) у глобализованој култури на мрежи. Ствара се нова дигитализована култура. Тешко је предвидети будућност развоја мреже. Али, отворено је питање да ли је интерент иновација непресушна, енергија неисцрпна, машта неограничена?

Уметност убрзано постаје чулност без духа и идеје. Шта ће бити са традицијом лепе уметности? Шта са традицијом? Велики техномедијски закорет догодио се сам пре 60 година. Сме ли неко да буде пророк?

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамовић, З. (2011). Социолошка осматрачница културе и образовања. Београд: Рашка школа.
- Аврамовић, З. (2008). *Социологија и књижевност*. Београд: Рашка школа.
- Bauman, Z. (1996). From pilgrim to tourist – or a Short History of Identity. In Hall & Gay (eds.), *Questions of Cultural Identity*, (pp. 18-36). London: Sage.
- Bodrijar, Ž. (1991). *Simulakrumi i simulacije*. Novi Sad: Svetovi.
- Groothuis, D. (2003). *Duša u kiberprostoru*. Zagreb: STePress.
- Данилевски, Н. Ј. (1994). *Русија и Европа*. Београд: Службени лист.
- Eriksen, T. H. (2003). *Tiranija trenutka*. Beograd: XX vek.
- Kelner, D. (2004). *Medijska kultura*. Beograd: Clio.
- Marshall, P. D. (2004). *New Media Cultures*. London: Arnold.
- Markuze, H. (1977). *Kultura i društvo*. Beograd: BIGZ.
- Malinovski, B. (1965). *Naučna teorija kulture*. Beograd: Vuk Karadžić.
- Солжењин, А. (31. 3. 2012). Ратници псеудоаванграде. *Политика*.
- Sorokin, P. (2003). *Društvena i kulturna dinamika*. Podgorica: CID.
- Шпенглер, О. (1989). *Пронаст Запада*. Београд: Књижевне новине.

TRIUMPH OF CULTURE AND ART OF THE SENSES**Summary**

Modern world has received a new image faced against the IT media storm and the greed-ridden global market. The fate of our age is in the hands of modern technology, market, and money. The global society, which is the product of modern information technology, fundamentally changed its traditional economic and social structure and the status of every person within it and launched the idea of a new identity. In the attempt to keep up with the fast changes, the people can hardly attach themselves to a unified sense and perception of themselves and the national culture to which they belong. Contemporary culture is faced with a strong burst of hedonism on the heritage of spiritual life. The processes of rapid social development weaken the influence of heritage, as culture becomes entertainment and art only serves to entice the physical senses. Contemporary culture is a disintegrated whole in which the spirit retreats before different forms of sensory experience. There are three elements that designate the phenomenon of new culture of the senses, namely, globalism, the Internet, and anti-art.